

Józef Borzyszkowski

Profesor Kazimierz Kozłowski –
Honorowy Członek Instytutu
Kaszubskiego, prezes jego
nieformalnej filii
zachodniopomorskiej w Szczecinie

Acta Cassubiana 14, 191-194

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Józef Borzyszkowski

**Profesor Kazimierz Kozłowski
– Honorowy Członek Instytutu Kaszubskiego,
prezes jego nieformalnej filii
zachodniopomorskiej w Szczecinie**

Nasz instytutowy kolega, prof. Edward Włodarczyk, obecny rektor Uniwersytetu Szczecińskiego, swoją laudację profesora Kazimierza Kozłowskiego, przygotowaną dla specjalnego numeru „Archeionu”, zaopatrzył w szczególne motto. Jest nim *Pochwała mądrości z Księgi przysłów*, Warszawa 2009, s. 313, która głosi:

*Szczęśliwy człowiek, który znalazł mądrość
I człowiek, który osiągnął równowagę,
Gdyż większą ma z niej korzyść niż ze srebra
I lepiej ją posiadać niż złoto.*

Słowa te i tutaj w pełni trzeba przywołać i je odnieść do Kazimierza Kozłowskiego, najwybitniejszego wśród pomorskich archiwistów i historyków dziejów najnowszych, badaczy niemal współczesności, politologów, nie tylko na gruncie zachodniopomorskim. Droga życiowa, bogate doświadczenia z pracy zawodowej i społecznej, jak i wrodzona skromność i pracowitość zadecydowały tak o jakości Jego wspaniałego dorobku naukowego, jak o owej mądrości, jakiej pozazdrościć Mu mogą wszyscy humaniści, nie tylko historycy i archiwiści. Można dziś o Nim powiedzieć, iż należy do grona najwybitniejszych autorytetów naukowych i moralnych, ludzi najbardziej pracowitych i twórczych, zarazem bezinteresownych w społecznym działaniu na kaszubsko-pomorskiej ziemi – *Od Gdunska tu, jaż do Rostoczi bróm!*

Od lat Jego szczególnym powołaniem jest praca i działalność na rzecz zakorzeniania współczesnych mieszkańców Pomorza Zachodniego w dziedzictwie kulturowym minionych wieków i tradycji dawnych mieszkańców tej ziemi, odkrywanie nie tylko jej niemieckiej, ale też kaszubsko-słowiańskiej przeszłości z myślą o przyszłości, o wzbogaceniu kultury ogólnopolskiej i jak najlepszych relacjach z sąsiadami. Sam jest wspaniałym przykładem współczesnego Pomorzana, a po trochu także Kaszuby, nie z urodzenia, lecz z ducha.

Kazimierz Kozłowski urodził się bowiem na Litwie w 1942 r., w rodzinie chłopskiej, jako syn Józefa i Marianny z d. Sawicz, w miejscowości Podlipki, skąd po wojnie w 1946 r. rodzina znalazła się najpierw na Ziemiach Odzyskanych (Sienno k. Ośna), a po 3 latach w Wielkopolsce (Chróstowo, gm. Ujście, pow. Chodzież). Tam na ziemi Przemysława II ukończył szkołę podstawową (4 lata w Chróstowie plus 3 w Ujściu) i średnią (LO Chodzież) oraz Studium Nauczycielskie w Poznaniu. Jako nauczyciel trafił na Pomorze Zachodnie.

Jego pierwsze miejsce pracy to Szkoła Podstawowa Nr 2 w Gryficach, gdzie z czasem pracował także w Liceum Ogólnokształcącym oraz był zastępcą inspektora szkolnego ds. kultury, skąd w 1968 r. przeniósł się do Świnoujścia. Tam bowiem powierzono mu stanowisko kierownika Wydziału Kultury w Prezydium Powiatowej Rady Narodowej, w którym przez pewien czas był zastępcą przewodniczącego; dziś powiedzielibyśmy starosty. Pracując (także w LO), studiował w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Gdańsku, gdzie w 1971 r. został magistrem historii, dzięki pracy dotyczącej osadnictwa miejskiego i wiejskiego w powiecie wolińskim, przygotowanej na seminarium doc. dr. hab. Ludwika Zielińskiego. Był już wówczas inicjatorem i organizatorem wielu projektów kulturalnych i naukowych, m.in. monografii Ziemi Wolińskiej. Monografię tę zrealizował zespół autorów pod firmą Instytutu Zachodniopomorskiego w Szczecinie, którym kierował wówczas docent, dziś profesor Tadeusz Bialecki.

W 1973 r. Kazimierz Kozłowski został obywatelem Szczecina, gdzie powierzono mu kierownictwo Wydziału Kultury Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej, skąd w 1975 r. przeszedł do Wojewódzkiego Archiwum Państwowego, zostając jego dyrektorem. Jego m.in. dokonaniem z lat 1973–1975 jest Festiwal Artystyczny Młodzieży Akademickiej, znany jako szczecińska FAMA i podobny festiwal chóralny w Międzyzdrojach. Przechodząc do pracy w archiwum, był uczestnikiem seminarium doktorskiego prof. Bogdana Dopierala, na którym przygotował rozprawę pt. *Kształtowanie się środowiska artystycznego w Szczecinie w latach 1945–1959*, obronioną w 1980 r. w Instytucie Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, wydaną dwukrotnie w postaci książki.

Praca doktorska, wydana monografia zapoczątkowała bogaty dorobek naukowy Kazimierza Kozłowskiego jako badacza dziejów najnowszych Szczecina i Pomorza Zachodniego, zarazem organizatora reformatorskich dokonań i badań archiwistów szczecińskich. Archiwum Państwowe w Szczecinie i podlegający pod jego kierownictwo zespół od lat stanowi zasłużoną, także na polu wydawniczym, samodzielnie placówkę naukową, słynącą z życzliwości dla wszystkich korzystających z jego zbiorów, aktywną na polu życia społeczno-kulturalnego miasta i regionu.

Kazimierz Kozłowski należy bowiem do tych ludzi, którzy własnym przykładem i szczególną życzliwością pociągają innych, którzy z zaangażowaniem wspierają – promują dokonania naukowe i inne swoich współpracowników.

W jego własnym dorobku naukowym kolejnymi dokonaniem są książki poświęcone rozwojowi kultury w Świnoujściu (1983) i pierwszemu województwie szczecińskiemu, Leonardowi Borkowiczowi (1983). Ta druga, napisana wspólnie

ze Zdzisławem Chmieleckim, obejmuje arcyciekawy zbiór dokumentów, wzbogacony cennym komentarzem historyków. Stanowi swoiste przygotowanie, wprawkę do rozprawy habilitacyjnej, zatytułowanej *Pierwsze dziesięć lat władzy politycznej na Pomorzu Zachodnim (1945–1955)*, wydanej w 1994 r., będącej podstawą uzyskanej na UAM w Poznaniu habilitacji. Leonard Borkowicz, dzięki publikacjom i działaniom Kazimierza Kozłowskiego, podobnie jak pierwszy prezydent Szczecina, Piotr Zaremba, odzyskał po latach zapomnienia w III RP swoje właściwe – wybitne miejsce w dziejach politycznych RP.

Kolejna ważna pozycja w dorobku Mistrza Kazimierza, dotycząca całego Wielkiego Pomorza, to *Od Października '56 do Grudnia '70. Ewolucja stosunków społeczno-politycznych na Wybrzeżu (1956–1970)*, Warszawa–Szczecin 2002, stanowiąca podstawę do uzyskania tytułu profesora nauk humanistycznych. Wkrótce po niej ukazało się monumentalne dzieło pt. *Pomorze Zachodnie w sześćdziesięciolecie 1945–2005. Społeczeństwo – Władza – Gospodarka – Kultura*, Szczecin 2006 (za tę pracę otrzymał nagrodę ministra nauki i szkolnictwa wyższego), a w bieżącym roku ukazała się monografia w dwóch tomach *Pomorze Zachodnie w latach 1945–2010. Społeczeństwo – władza – gospodarka – kultura*. W międzyczasie ukazało się 20 tomów źródeł dotyczących dziejów Pomorza Zachodniego po 1945 r., przygotowanych i wydanych z Jego udziałem przez Archiwum Państwowe we współpracy z Uniwersytetem Szczecińskim. Jednocześnie za Jego przyczyną odbyło się również wiele regionalnych i ogólnopolskich konferencji naukowych, a także międzynarodowych polsko-niemieckich. Niektórym towarzyszyły cenne wystawy archiwaliów i wydawnictw historycznych. Obok nich wiele konferencji zorganizował jako wiceprezes Oddziału Szczecińskiego PTH dla nauczycieli z myślą o przekazaniu im wiedzy w zakresie dziejów regionu. Trudno też przecenić Jego współpracę archiwalno-naukową i popularyzatorską z Archiwum Krajowym w Gryfii / Landesarchiv w Greifswaldzie. Będąc przez 32 lata dyrektorem Archiwum Państwowego w Szczecinie, zapewnił tej instytucji trwałą podstawę bytu, zmodernizowanie budynków i warunków pracy, a tym samym ważną pozycję wśród podobnych instytucji w kraju i Europie. Współtworząc kolejne tomy najstarszego czasopisma naukowego Szczecina „Przegląd Zachodniopomorski”, stworzył nowy „Szczeciński Informator Archiwalny”. Jemu też Szczecin zawdzięcza powstanie i ukazywanie się od trzydziestu lat do dziś „Kroniki Szczecina”, a przede wszystkim narodziny w III RP nowego wydawnictwa „Dokument”, w którym ukazało się już wiele ważnych monografii i dzieł zbiorowych, będących bardzo często współdziałaniami K. Kozłowskiego. Na Powszechny Zjazd Archiwistów Polskich w bieżącym roku wspólnie z prof. Władysławem Stępnikiem przygotował obszerną pracę zbiorową *Archiwa polskie wczoraj i dziś*, Warszawa 2012, w której zamieścił artykuł dotyczący formowania się archiwów państwowych na ziemiach zachodnich i północnych Polski.

Od 1985 r. K. Kozłowski jest także pracownikiem Uniwersytetu Szczecińskiego; początkowo w Instytucie Historii. Po habilitacji związał się na stałe z Instytutem Politologii, gdzie jest kierownikiem Zakładu Historii Społecznej i Badań

Regionalnych, kieruje także studium doktoranckim, ułatwiając młodzieży zdobywanie kolejnych stopni naukowych, mnożąc grono swoich przyjaciół i uczniów.

Společnikowskie pasje K. Kozłowski realizuje od lat także w Szczecińskim Towarzystwie Naukowym (aktualnie jest sekretarzem generalnym i członkiem honorowym tego Towarzystwa), Stowarzyszeniu Archiwistów Polskich oraz we wspomnianym już Polskim Towarzystwie Historycznym. Przewodniczył też Radzie Naukowej wspaniałej Książnicy Pomorskiej oraz Radzie Muzealnej Muzeum Narodowego w Szczecinie. Jest członkiem Instytutu Kaszubskiego, stowarzyszenia ludzi nauki, czujących i deklarujących swoje więzi z Kaszubami i Pomorzem, powstałym w 1996 r. z siedzibą w Gdańsku; będąc aktywnym członkiem jego statutowych władz. Jest przykładem człowieka zawsze twórczego i odpowiedzialnego, proponującego nowe zadania, projekty i gotowego do ich realizacji.

Na łamach rocznika naukowego IK „Acta Cassubiana” opublikował kilka ważnych artykułów poświęconych m.in. drugiemu biskupowi szczecińsko-kamieńskiemu ks. abp. Kazimierzowi Majdańskiemu i pierwszemu metropolicie tej archidiecezji ks. abp. Marianowi Przykuckiemu. (Problematyka dziejów Kościoła na Pomorzu znajduje w Jego dorobku naukowym ważną pozycję).

To dzięki Jego inicjatywie i zaangażowaniu od wielu lat ma miejsce Dzień Kaszubski w Szczecinie, współorganizowany we współpracy m.in. z Instytutem Kaszubskim w Gdańsku i odrodzonym Oddziałem Szczecińskiego Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego. Ważnym punktem jego programu jest zawsze konferencja naukowa, odbywająca się na Zamku Księżąt Pomorskich, której owoce znajdują swoją dokumentację w okolicznościowych publikacjach. Bez Jego zaangażowania i autorytetu trudno sobie wyobrazić także inne podobne przedsięwzięcia na szczecińsko-pomorskim gruncie.

Znając nieco Szczecin, od dzieciństwa będąc z nim związany rodzinnie, a z czasem także przez kontakty naukowe; mając w pamięci Kongres Pomorski i inne wspólne gdańsko-szczecińskie przedsięwzięcia, trudno byłoby mi dziś wskazać w stolicy Pomorza Zachodniego osobę równie pracowitą, twórczą, mądrą i bezinteresowną w działaniach na kaszubsko-pomorskich niwach jak Kazimierz Kozłowski. Należy On do grona tych przyjaciół i członków każdego gremium czy organizacji, na pomoc których zawsze można liczyć. Podobnym jak wśród przyjaciół jest On wśród najbliższej i dalszej rodziny, co również trzeba dobitnie podkreślić. Zawsze na pierwszym miejscu jest u Niego obowiązek i dobro innych; często kosztem własnego zdrowia i interesów – zadań osobistych. Bez wątpienia jest to prawdziwy Mistrz, cieszący się sukcesami uczniów i współpracowników oraz prawdziwy przyjaciel – jeden z tych, jakich poznaje się w biedzie. Jego osobowość można określić jako egzemplifikację ideału i etosu Kaszuby-Pomorzanina, nie tyle z krwi i kości, ile z ducha! W nim bowiem **żyje Duch Pomorza**, a granice jego są niezmierzone...